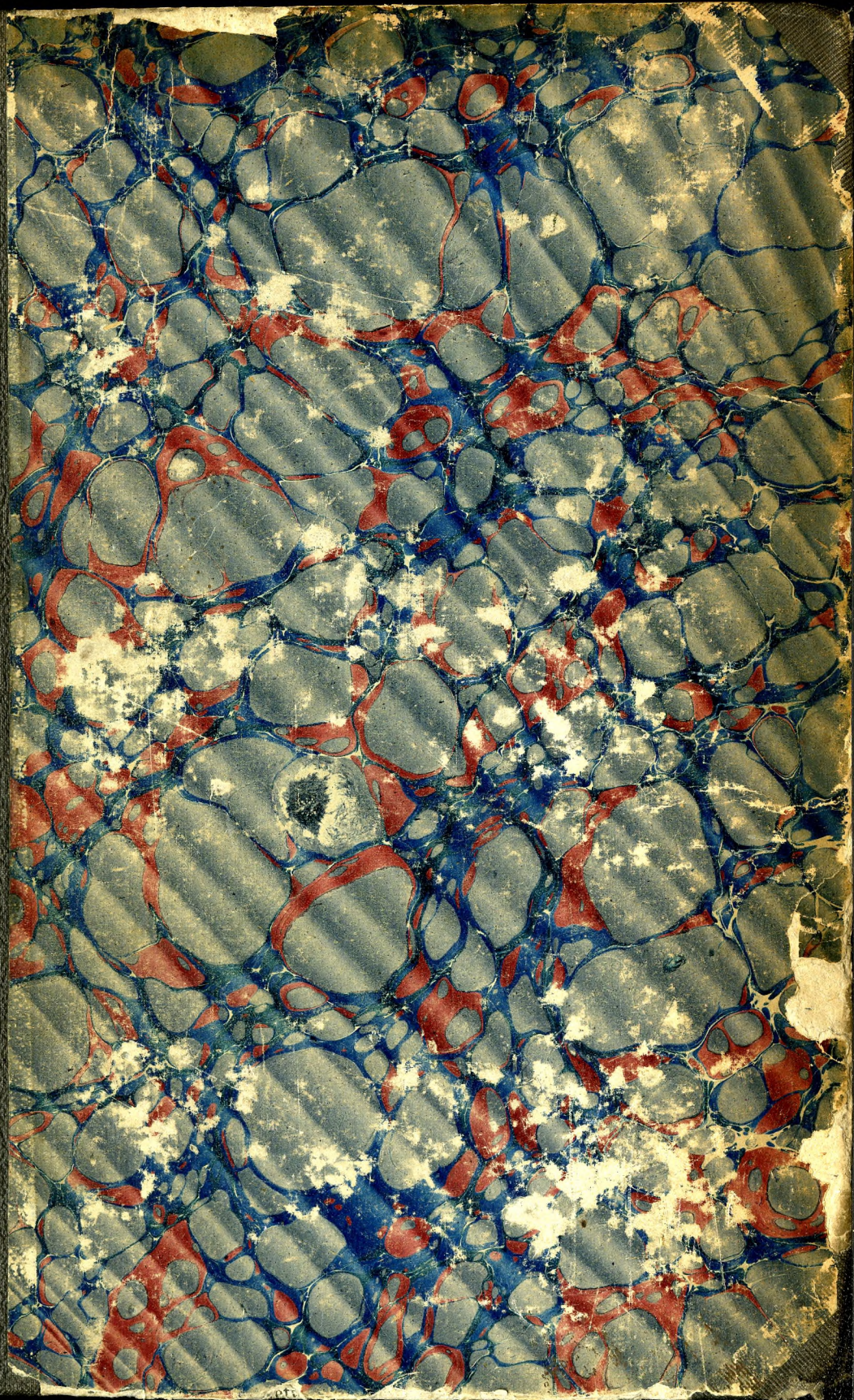
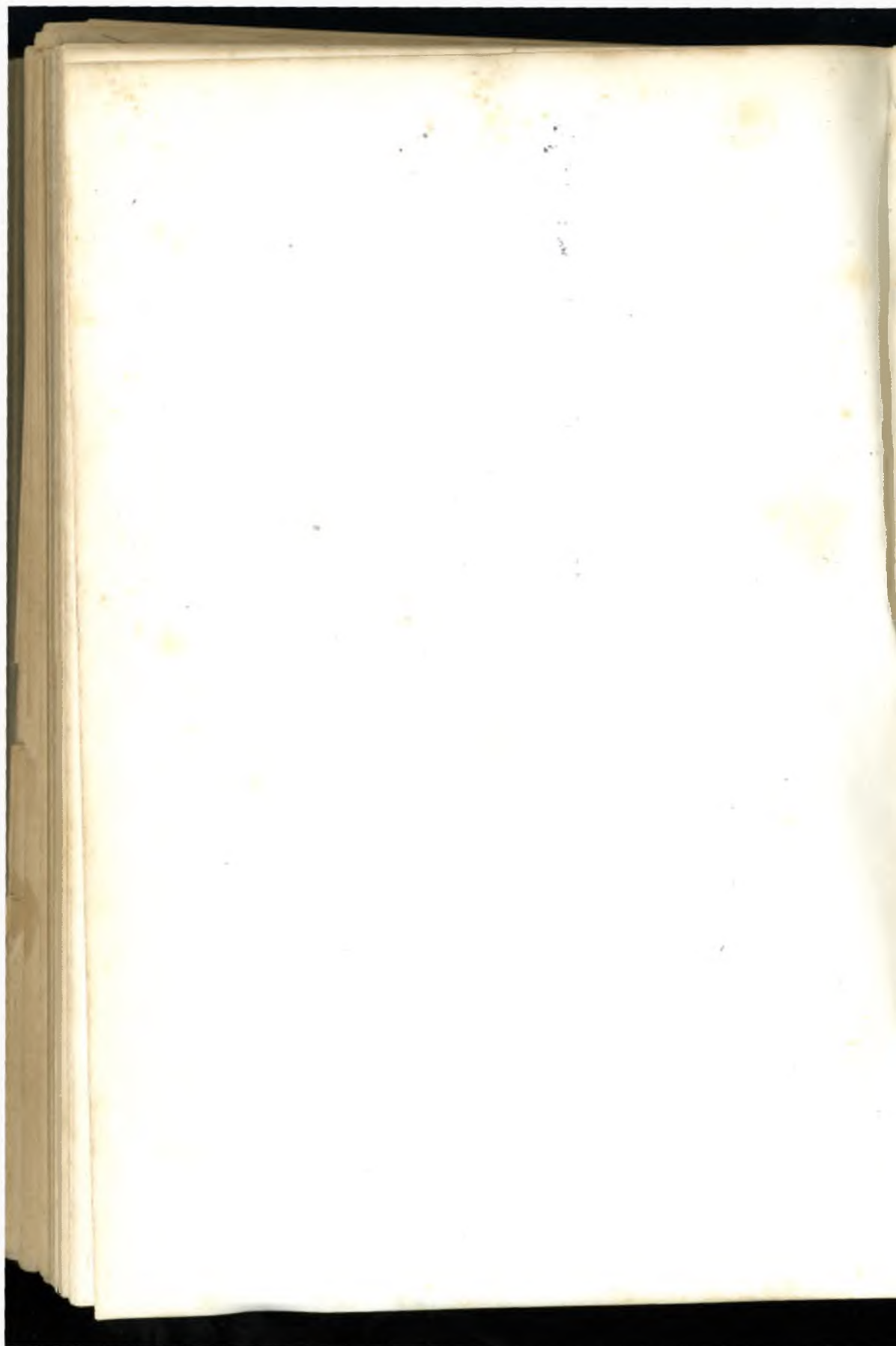

Politikai
röpiratok

6.

6
59

AGGASZTÓ GONDOLATOK.

N. N.-tól.

7

KOLOZSVÁRT, 1871.

STEIN JÁNOS BIZOMÁNYA.

MADE IN HUNGARY

DE BALLAGI GÉZA.

MADE IN HUNGARY

MOTTO: In moderation placing all my Glory,
Whilst Tories called me Whig and Whigs
a Tory.

Midőn Magyarország a kiegyezkedés után állami bel-szervezetének önállóságát teljes mértékben megnyerte, s midőn ugyancsak ekkor s ez által a külbefolyást is magának biztosította, a mennyire lehetséges volt, a nélkül, hogy az Osztrák-Magyar birodalom ez időszerinti létele kockáztassék: nemzetiségünk csaknem minden tagjában felébredt a biztos szebb jövő iránti hit.

A politikai és társadalmi működések a husz éves elnyomás után lázas tevékenységet kezdenék kifejteni, s oly változás állt elő, mintha egy temetőből a halottak egyszerre feltámadva, újra élnének s az élet minden jeleivel s a lélek egész működésével kezdenék ismét azt, mit félbehagytak.

Tanultunk-e?! a tetsz-halált előidézett indokokat kerülni fogjuk-e? az a jövő titka, — de annyi bizonyos, hogy jelenleg politikai helyzetünk nem olyan, hogy aggodalommal ne kellene a jövő elébe nézni s ne aggódni a felett, hogy valjon a kitartás, egyetértés és mérsékelt-ség által kivivott diadal tartós és maradandó is lesz-e, avagy e nemzetnek balsorsa ugy hozta-e magával, hogy akkor, midőn szenved és elnyomott, bölcs és mérsékelt

politika által megszerzve magának s elveinek diadalát, de a megszerzett diadal tartamán viszont elkövet mindent arra, hogy elveszítse mindazt, mit szenvedéseinek és bölcseségének árán gyűjtött.

Hogy ez elkerültessék, mindenekelőtt szükséges az, hogy úzzünk Magyarországon magyar politikát, pártkülönbség nélkül.

Mert valamint minden növénynek, minden állatnak megvan a maga éghajlata, mely alatt diszlik, míg másban sinlődni vagy elveszni fog: úgy a nemzeteknek is meg van szabva nemzeti működésük, — erejüknek nagyságához, fekvésöknek kedvező vagy kedvezőtlen voltához képest, — s ki ezeket tekintetbe nem veszi, emlegetvén nagy hatalmunkat, külön istenünket s fessegetvén azt, hogy mi keleten a civilisatio védbástyái lévén, kötelességünk az általános szabadságért, ha kell, nemzeti lételünket is feláldozni, — az szépen hangzó phrasisokat fog mondani, áztatni és hitetni is fogja a népet, de sem helyes politikát üzni, sem helyesen kormányozni nem fog; mámort idézhet elő mindenestre, de a mámor után jó a kijózanodás, a kijózanodás után a macskavajudás, a gyenge physikumura: betegség, s ha gyakran ismétlődik, a végén — halál.

Igy látjuk, hogy mindazon nemzetek, melyek ma már a felvirágzás s hatalom fokán állanak, egyszersmind nemzeti politikát is üznek, így a brit britet, a német német politikát követ, — egyedül Franciaország volt az, mely önmagának azt arrogálta, hogy ő a szabadság zászlóvivője, ő nem nemzeti nagyságáért, — minthogy az már elég nagy -- hanem egyedül az eszmékért küzd, s ime ma mit látunk?

Franciaország oly vészes csapásokat szenved az 1790-ki forradalomtól fogva, melyeket más, nem oly

athleticus nemzet, bizonyára nem állott volna ki, s épen azon eszme, melyért küzdelme folyt — a democratia — a szabadság eszméje az, mely magától az 1790-ki forradalomtól fogva legkevésbé honosodhatott meg ott, honnan eredetét vette. Mert ha már magát a forradalmat vesszük: a kezdet a convent, vagy helyesebben nevezve a nyaktiló uralma volt, mert azon nagy csoport, mely nem osztotta mindenben azon politikát, melyet Robespierre és társai jónak láttak követni, kapacitálása eszközül a hóhér s a guillotine találtatott legalkalmasabbnak. A testvériség s egyenlőség nevében szabadon folytak a gyilkolások, s e három jelszóval legalisálták a hóhér működését.

E szabad gyilkolást felváltotta a dictatura, a dictaturát az új caesar, s caesart s vele a dicsőséget megunva — mely dicsőség a népnek oly sok vérebe, pénzébe s gyászába került, — következik az idegeneknek erőszakos látogatása. Végén idegen szuronyok bevonulása s Franciaországnak meghódítása.

Milliók áldozata után, a nemzeti vagyonnak löpor s golyó alakjában való átváltoztatása után, a vér után, a gyász után, mely három évtizeden keresztül Franciaországban folyt és kiontatott, visszahívják azon dynastia utódját, melynek fejét lenyakazták, s visszaadják azon családnak a trónt, kinek neve becsületes kimondása is, egy időben, halált hozott a kimondó fejére.

Tagadhatatlan, hogy a visszajött dynastia ingadozó politikát követett. Igért, ígétét más perczben megbánta. Az emigratio s a papság reactionarius mozgalmi s az alkotmányos szabadság között fluctuációban, biztos alap nélkül, önmagának előidézte bukását, de ekkor már a francia nép nem tért vissza a convent vért árasztó útjára, nem a dictatura s caesarismus fényes, de nem

boldogító felállítására, hanem irtózva fordult el mindazon utaktól, melyeket eddig követett, s a régiből kifolyó ugyan, de mégis új dynastiát állita fel.

És jön a polgár király, kezdődnek a béke napjai. Alkotmányos charta, mely Franciaországot boldogítani szándékozik.

Nem voltak ezek hadi dicsőséget hozó napok, de a hadi dicsőség vérbe és pénzbe kerül; nem folyt a vér, nem fogyott a pénz, a nemzet békében élt.

Azonban a polgár-király is hibát követett el, nem annyira benn, mint künn. A Montpensier-vel elvéteti a spanyol királyi hercegnőt, felkelti Anglia féltékenységét, mert Calais-tól Gibraltarig nem uralkodhatik egy család a nélkül, hogy Anglia nagyságának rovására ne essék, s ezt a brit saját érdekében túrni nem szokta.

Felhasználja Franciaország hátalmának békés növekvése ellen a Franciaországban elégedetlenek mindig nagy csoportját, angol pénzzel megkezdődik a mozgalom, az eszme nevében elkergetik a polgár-királyt és lesz

„Vive la republique!“

Ujra hangzatos szavak, újra foly eleinte kevés vér a szabadság, testvériség és egyenlőség nevében, de az eszme határokat nem ismer, tulront a gátokon, szikrát vet Berlin, Bécs, München, Pozsony; kitűzetik mindenütt a jelszó s foly mindenütt a vér.

Azonban épen ott, hol kezdetét vette a forradalom, kezdetét vette a visszahatás is; a francia *respublica* nem bírja megemészteni a renddel párosult szabadságot. Urat keres a megijedt vagyon és birtok, urat, ki rendet csináljon, s az urat a nagybátya kis öcsésében fölveli: megtörténik a status-csin. A katona-polgárok lövik a nem katona-polgárokat, a vagyont és rendet féltők csatlakoznak az előbbiekhez, egy pár ezret lelőnek a rend ne-

vében, egy pár ezret más éghajlat alá küldenek, kihűtni hazafiságukat s a ~~Bonterra~~ *Bonterra* coloniát megnépesítik párisi lakosokkal.

Csend lett; a Palais Royal lakója átköltözik a Tuillériákba, csittet kiált s a francia nép hallgat.

Azonban az erőszak adta trónt legalisálni kell, ki kell mutatni a világnak, hogy az erőszak eszköz volt ugyan a rend fenntartására, de az eszközt szentesíttetni kell a néppel, s előjön az általános szavazat, segélyre hivatik a democratia nevében, s a szavaztatás által tizenegy millió ember kiált a tette „helyes“-t s „éljen“-t, s Napoleon császár leve.

A kik tehát trónra jutását hibáztatják: hibáztatniok kell egyszersmind azon nemzetet is, mely neki erre eszközül szolgált, hibáztatniok azon tizenegy millió szavazatot, mely azt adta.

Mert uraim higyjék el önök azt, hogy vagy le kell azon eszméjokról mondani, hogy a tömegek saját javukat felismerni képesek, és így az eszmék, melyeket azok diadalra juttatni akarnak, helyesek; vagy le arról, hogy Napoleon trónra jutása bűnös cselekvény és csalás volt, mert akkor elismernék az egyén azon hatalmát, hogy 11 milliót félrevezetni képes és így egynek igen nagy tulsúlyát vallják be az emberiség felett és akkor nem nagyon democratia principiumot védenek. Ez a logikai következtetés. De menjünk tovább.

Napoleon tehát császár leve, caesari bibort öltött magára, Európa elismeri, nem nézi a köpeny alatt mi van, s az imperatornak meghajol.

A francia nemzet hatalma kifelé újra nő, befelé azonban, mint nemzetnek, önrendelkezési joga nem létezik.

A trón megvan, megszilárdítására azonban eszközök

kellenek, s ezt Franciaország önmaga készségesen és örömmel adja, ad háborúviselésre katonát, s a polgári erény megvásárlására pénzt.

E kettővel minden megszerezhető s a nép hiúsága és vagyonvágya kielégíthető.

Sebastopolnál megállapítja keleti hatalmát, Solferinonál a nemzetiségi tömörülés, a latin faj suprematiája üli diadalát.

Ujra eszmékért foly a vér, benn a hatalom szilárd s mindennap vesz új meg új barátokat, s a fővárost, Párist, decorálja, szépíti, disziti s a francia büszkén nézi a Capitale des Capitales előhaladását.

Kedvező kereskedelmi szerződések a vagyonosodást nevelik, s hogy a forgalom emelkedjék: a fényűzésnek új meg új nemei találtak fel, s az országból a nemzet önmaga alkot magának Capuát.

Azonban az idők mulnak, s támadnak meglehetősen; ezek egy része a szabadság után vágyik, de minden esetre a kisebbség az, — más része maga is osztalékhoz akar jutni s a pénzesőből ő is részesülni, s a harmadik és negyedik csoport vissza szeretné hozni azon uralkodókat, kik elűzettek.

Az elégtelen elemek tömörülnek, s a caesar, hogy az egyesült elemeket lefegyverezze, alkotmányt ad az eddig elnyomva tartott népnek.

A szabadabb mozgathatást megengedi, de az elégtelenséget evvel nem elégíti ki, mert az elégtelenség oka nemcsak a szabadság elvesztése volt, hanem, mint fennebb jelzők, a hány a párt: annyi a külön cél, s a csak ideig-óráig tartó szövetkezés, vagy csak a meglévő trón buktatására, vagy egyéni célok elérésére történt.

Ily körülmények között tehát újra más eszközöz

folyamodik, folyamodik új dicsőség szerzéséhez, mert a forradalmi mozgalmak által aláaknázott Franciaországnak újra kell elfoglaltatás, s ez a háboru.

Az a bas l'empereur és Hé Lambert-et a Berlin-kiáltás váltja fel, azonban míg a csatakészülődések folynak, a Napoleonidát buktatni akaró pártok egyesülve folytonosan ellene működnek.

A Napoleon elleni gyűlölet nagyobb, mint hazájuk szeretete, s önmagok könnyítik meg belviszály által a porosz király útjait.

Az imperator capitulál; lehull Sedannál a császári bibor, s most elvesztve uralkodó társai sympathiája, kik a parvenüből freret csak azért csináltak, mert trónja által bedugta azon vulkán craterét, melynek neve Franciaország.

Népe, hadserege, mely a gloire-ért követte, elfordul tőle, s most már számára nem maradt más támasz, mint azon csapat, melynek Franciaországban anyagi jobblétének előmozdítása dynastiája érdekeivel van egybeforrvá.

És mégis ösmerve a francia nép ingatagságát, ki tudja nem lesz-e belőle újra császár?!

Annyit látunk, hogy most, midőn Franciaországot oly csapás érte, minő a fekete herczeg korától nem: már is pártokra szakadva, egymást gyengítik.

Más nevek, de ugyanezen czélt érték el: Franciaország elgyengítését és utóvégre is, nem a szabadságnak tesznek soha szolgálatot, hanem mindig a reactionnak.

Az 1790-ik évben proclamált eszmék következménye az 1814-ki coalitio. A Franciaország által proclamált nemzetiségi tömörülési eszmének következménye Sedan.

És hogy ma a szabadság eszméje nem haladott a békés uton, a csendes fejlődés terén úgy, mint haladnia kellett volna, okozója nagyrészt Franciaország.

És nem kételkedem abban, hogy ott a Frankföldön a Respublica tartós nem lehet.

Már is a csata és harcok közepette mutatkozik a nagy pártoskodás, és hogy azt azok, kik közléről szemlélik, látják, két tény bizonyítja.

Egyik Gambetta új választási törvénye, melyben a respublica és szabadság nevében Franciaország egy nagy részét elzárja polgári jogai gyakorolhatásától; másik jelenség az, hogy Bismarck, kit bizonyára sem rövidlátással, sem obscurantismussal vádolni nem lehet, de ki tulfelől nem is igen szabadelvű és épen nem republikánus: oly könnyen elismeri Franciaországban a respublicai kormányformát.

Elismeri, mert meg van győződve arról, hogy Franciaországban az gyökeret nem ver, s a francia köztársaság félté miatt még sok évekig csendesen pihentetik ki a Hohenzollerek berlini most már császári palotájukban a harc és győzelem adta gyümölcsöt és hatalmat.

Az elgyengült, önmagában pártra szakadt, Franciaország egyhamar most sok bajt okozni nem fog; a győzelmes és egyetértő respublica bajt okozhatott volna, féltékenységet idézhetett volna elő, de az elgyengült s pártoskodó — nem. S a harci levertség után az adóval tulterhelt francia nép hamarabb fogja elfeledni a császárság-okozta bajait, mint azt, hogy volt egy párt, mely mikor a sikerre kilátás lehetett, a harc kezdetén, a háboru folytatására szükségelt segédeszközöket megtagadta; mely később újabb és nagyobb áldozatok után, újabb vereséget szervezett a népnek, s így még a hibáztatásokra is tág tért nyújtottak, mert vezetőit a nép mindig csak a siker után szokta megítélni.

Azok tehát, kik Franciaországot a megújított léren üdvözlik: újabb csalódásoknak fognak elébe menni, s

csak egyet tanulhatnak meg Franciaországtól, s ez az, hogy azt az utat, azt az irányt, melyet az követ, ne kövessék.

A fennebbieket most már recapitulálva, historiai tények által látjuk bebizonyítva, hogy Franciaországban a testvériség, egyenlőség és szabadság proclamálása után, mert mértéket tartani nem tudott, s mert democratia helyett demagogia létezett ott: katonai despotia következék; a katonai despotia pedig az egész Európát kihíván Franciaország nevében: idegen szuronyok, idegen hadseregek áramlanak reá, s másodsor z általános népszavazat proclamálása ugyanezt eredményezé.

II.

Talán túl hosszadalmasan is terjeszkedtünk ki e tárgyra, s egy ily rövid elmefuttatás korlátait átléptük.

Azonban az előzményeket lejegyeztük azért, hogy a pártok által a népekbe fektetett eszmék tovább haladnak, mint a czél elérésére szükséges lenne.

A tulsebes haladás visszahatást szül; s a felizgott kedélyek soha sem létesitenek egy nemzet részére is üdvhozó eseményeket, s ha a nemzet bölcsesége nem szab önmagának követendő irányában határokat, előállhat oly idő, melyben saját sorsának többé nem ura.

Főkötelessége alkotmányos országokban a törvényhozó testület tagjainak — habár gyakran saját népszerűségök árán is történik az, de egyéni népszerűség kedvéért a haza sorsát kockáztatni nem szabad és soha sem helyes — a szabadelvűség színe alatti eszmék árverezésébe beleelegyenni.

Elhagyom tehát Franciaországot, reá térek saját belviszonyainkra.

Mindenekelőtt megjegyezvén azt, hogy a magyar nemzetiségnek, mint olyannak, saját létele az általános *democratia principiuma*ival ellentétes, mert nemzetiségünk feláldozása nélkül le nem mondhat területén a vezérsze-replésről, a nélkül, hogy azt ethnographiai fekvésénél fogva oly elemeknek át ne adja, melyek a miveltségnek alantabb fokán állanak, mint önmagunk, s ezt ha kerüljük, felsőbbségünket okvetlen intézményeink által is biztosítani kell, oly móddal azonban, hogy az intézmények a miveltségnek és birtoknak, mely ma Magyarországon magyar, megadjuk a lehető legnagyobb befolyást közügyeink intézésében.

* * *

Elhagyjuk a forradalmat, mely nemzeti alkotmányunkat az idő viszonyainak megfelelőleg mérsékelt *democratia*ivá változtatta át és ez helyesen is történt.

Azon hősie feláldozás, azon nagyszerű harc, melylyel az összes nemzet küzdött, azon önfeláldozás, melyet a hadsereg dicső fiai a nemzet történetének lapjaira saját vérükkel irtak, hiszszük, okosan vezetett politika által sok szenvedéstől kimélték volna meg a hazát, — de hagyjuk ezt . . .

E napjait nemzeti életünknek nem emlegetjük, mint nem az azután, a győzők által, elkövetett hibákat és vétkeket. Mert hiszen a historia mindkettőt keserűen bünteti: az egyik politika a tróneljátszás elméletét követi, Világos a másikat, a jog eljárásáért Sadova.

Keserű két csapás, de oly tanítás, melyet feledni nem kell, nem szabad azoknak, kik okozói valának.

Térjünk át jelen életünkre, és itt is elhallgatunk a kiegyezkedésről, mely hazánk önállóságát akkora mérvben biztosította, minőben az nem volt azon kapocs kezdetétől

fogva, mióta az osztrák birodalommal egybekötve vagyunk; elég az hozzá, hogy a kiegyezkedés által, a népképviselőnek felelős kormány felállítása által s a törvény előtti egyenlőség alapján, hazánk nemcsak önrendelkezési jogot, hanem demokratiai alkotmányt is nyert.

Mert azok, kik a democratiát hazánkban tovább vinni akarnák, egy oly chaos előidézői lennének, mely fölidézett ár bizonyára nemzeti lételünket gyökerében támadná meg.

Avagy képzelhető-e hazánkban, itt hol a törvénytisztelet nem vert még elég gyökeret a nép keblében, hol a törvény kijátszása még nem tartozik a polgári bűnök közé, a választási census leszállítása által oly parlament, mely a helyzet színvonalán álljon?

Képzelnék-e itt nálunk, hol a parlamenti kormány elve még a népek zömének vérévé, szive erős meggyőződésévé nem vált; hol a jelszó: rossz a mit a kormány tesz, mert a kormány teszi; hol maga az opponálás, az opponálás kedvéért, hazafiui érdem, mert a háromezred évek gravamenek terén azt megszoktuk; hol ugyancsak beteljesedik a fagyalthűtő ismert szava: ne higgy a németnek, ne higgy a kormánynak... mondom, ily viszonyok között, fennállhatónak vélnek-e egy oly kormányt, mely alapján gyöngye?

Gyöngye volna pedig azon parlamenti kormány, bárha mind lángesznek lennének is támogatói, ha a törvények és saját felelősége alatti rendeletek végrehajtását legalább még hetven egy néhány alsóbb parlamentre bizná, melynek tagjai senkinek sem felelősek, melyek most már az országgyűléssel és felelős kormánnyal szemben nem az alkotmány védbástyáit, hanem a korszerű haladás gátjait képezik.

Lehet-e oly tiszteli karral kormányozni, mely önmaga sem mindig tiszteli a törvényt, s melynek egy része a

hazafiság roszul fölfogott fogalmával érdemnek tartja az opponálást, — azon kormánynyal szemben, mely tetteiért a haza küldöttjeinek felelős?

És lehet-e ott helyes administratiót csak képzelni is, hol a cortes-had az uralkodó hatalom?!

És egyáltalában nálunk, hol divat oly egyéneknek a politikai fontoskodás szerepe, kik arra sem nevelve, sem képezve nem voltak; kik igen hasznos polgárai különben hazánknak, mint iparosok, de a tüt, gyalut, dákót a politikai phraseológiával cserélik fel, legfőlebb egynehány jó-vagy roszbizemü cortes kezében, a mint épen a körülmény vagy pénz hozza, bábokká válnak és az által az orroknál fogva vezetnek, s a census adta jogokat nem elvek érvényesítése használják föl!?

Avagy hiszik-e hazámfiak, hogy most, midőn a hadsereg mozoghatási képessége nagyban a jól rendezett administratiótól és így hazánk fennállása is ettől függ, — hiszik-e, hogy e sokféle nemzetiségű hazában a tág autonom hatáskörrel ellátott és alacsony census által választott megyei képviselő nem nyujtana-e igen jó agitationális alapot és talajt ellenségünknek, fordulván az, az ellenség által előidézett agitáció közepette, épen hazánk védképességének gyors kifejtése ellen, barátjának tekintvén azt, ki ellenünk van.

Hiszik-e, hogy egy keleti kérdés felmerültével hazánk az agitációtól ment marad, s ha nem marad ment, akkor a szabadság és democratia érdekében működnek-e azok, kik a megyei tágas autonomia mellett kardoskodva, az agitációnak ott tág tért fognának nyitni, azért hogy Oroszország szabadabban működhesse bent, és ha ezek, kik magyarok, a megye eddigi rendezetlenségének rendezése ellen küzdenek: alig ha meggondolták azt, ha bona fide szoltak hozzá, hogy hazánk megyéinek felénél a

lélekszám szerinti majoritásnak több mint fele nem magyar.

És így ha alacsony census által a virilis szavazat mellőzésével kívánjuk a megyét alakítani, nem magyar lesz a majoritás, s e nem magyar majoritás által a felelős kormány hatását lefelé gyengítik, respective a parlament hatalmát törlik ott meg, mely által hozott törvények végrehajtására kormányunk hivatva van; s így azon agitáció, mely ma a megyei újabb törvény ellen fordul pártcélokra felhasználható, kedvező eredménye is lehet, a mennyiben sikerülend a kormány tekintélyét, a törvények tiszteletét még jobban aláásni, mint jelenleg van, és igen is szépen hangzik azon nagy birtoku urak ajkairól a szó, kik különben is virilis szavazat után a megyéknek tagjai, hogy ez institúció nem szabadelvű: de a másik részét elhallgatják, hogy csak is ez által lehet jelenben még a megyékben az intelligentia és az evvel egybekötött magyar elem suprematiáját fenntartani.

Élő bizonyosságai ennek azon nemzetiségi képviselők, kik e tárgyban az ellenzékkel kezét fogva a kormánynak ép ezen javaslatát támadják meg legjobban és leghevesebben.

Azt is tudom, hogy az ellenzéknek kötelessége önfenntartásból a többségben lévő párt ellen sok oly eszközöket felhasználni, melyek nem támadva meg nemzetiségünk létét, sem az alkotmány szilárdulását az országban, részökre majd annak idejében a többséget biztosítják. De a többségnek csak a meglévő buktatásáig tartó biztosítása, csak azért, hogy egy perczre megbuktassa a kormányt: alkotmányos országban nem elég, hanem arra is kell számítani, hogy az azután következőnek darab időre többség általi kormány képességét biztosítsa.

Azonban Magyarország jelenlegi oppositíója s annak a

kormány buktatása miatt kötött szövetségei nem olyanok, hogy azok maradandólag együtt fennálljanak. Mert a szélső bal, a nemzetiségek és a balközép által kötött triásnak egyben ugyan megegyezik irányuk — a kormány megbuktatásának törekvésében, — de azután több egyesülési pontjuk nincsen; mert azt hisszük, hogy a nemzetiségek csak azért csatlakoztak hozzájuk, mivel a jelen kormány alakban s a jelen politikai irányban a magyar elem suprematiája biztosítva van, tehát épen e suprematia az, mely ellen támadásukat irányozzák. A szélső bal magát azon államkapcsot szándékozik felbontani, melylyel a Lajthántuli tartományokkal egybe vagyunk kötve, s april 14-dikét (1849.) még mindig codexének ismeri el és evvel szemben az 1867-ik XII. t. cz. legnagyobb akadályul szolgál.

A balközép pedig sem a nemzetiségek suprematiáját sem (1849.) april 14-ét nem akarja. Akar valamit, annyi bizonyos, akar kormányra jutni, meg akarja változtatni a közjogi alapokat, de, hogy mit tesz helyébe: azt még a titok homálya fedi, azonban a nemzetiségeknek, bárha kaczerkodik is velök most, követelményeit megadni nem fogja.

Az ily szövetség tehát, ha maga e hármasszövetség elérné is azon célját, hogy a fennálló többséget megbuktassa, csak addig tartana oly testvéries egyetértésben, mint jelenleg, míg valamelyik közülök a kormány padjai birtokába jutna, azután egy szép reggelen külön irányt követnének mindannyian, és így alig hogy megalakult, újra bukófélben lenne.

Ehez járul még az agitatio azon neme is, mely szerint az ország jogait a többség sorban adja fel s a kormány is közreműködik ebben.

Evvel nem a jelen többséget buktatják meg, hanem meg a népnek a törvényhozásban vetett bizalmát és akkor a parlamenti kormánynak létezését fogják alapjában megingatni.

Mert avval ne hizelegjen önámitás nélkül senki, hogy bármi népszerű név is ül a veres székekben, hogy akkor, ha a népben a bizalmat a törvényhozás iránt megingatta, és pártot párt vált fel: a kormánynak állandó maradása legyen, mert ha a jelenlegi kormány csak azért fog megbukni, mivel *kormány*, akkor a jövő is ugyanazon oknál fogva még könnyebben megbukhatik és ennek első következménye lenne vagy egy absolutismus, vagy pedig oly folytonos miniszter-cserék, mint Lajthán túl vagy Oláhországban, a mi pedig teljességgel nem szolgál a belállapotok és viszonyok megszilárdulására és a parlamenti érettségnek in praxi nem nagy tanujelét adja.

Engedjenek meg, ha a fentebbiekből kifolyólag azon meggyőződésünket kockáztatjuk leírni, hogy azon esetben Magyarország önmaga fogná legkeservesebben megbánni ezt s az örökös hánykódásba belefáradva, készebb lenne egy nagy rész, egy magyar absolutismusnak is kezdet adni, hogysen nemzeti lételét és vagyonát ily fluctuatiók között folytonos veszélyeztetésnek tegye ki.

Mert nálunk, hol a műveltségi viszonyok, fájdalom, még jó darab ideig nincsenek annyira alóhaladva, hogy a népnek saját becsületes és jó instinctusán kívül műveltség utáni politikai érettsége legyen, — még sok ideig — bár mennyire is igyekezzenek önök a jelen vagy magasabb census alapján a cast gyűlöletet hirdetni: azon körből fog a képviselők legnagyobb része választatni, mely 1848 előtt az u. n. nemesi s így a kiváltságos osztályhoz tartozott, mert ezt tanácsolja a jelenlegi választók többségének józan ösztöne; mely józansági típussal a magyar nagy mértékben dicsekedhetik, azon esetben, ha félrevezetői nincsenek. De a capitalis az újabb honboldogítók — Madarász et comp. — kezelése alatt s a Balla Gergely-féle adjutanturák alatt nagyon is apadó útat fog venni.

És tessenek önök számba venni a magyar ajku képviselőket és kivéve a városok képviselőit, nem fogunk az összes parlamentben 20-at találni, ki ne a nemesi osztályhoz tartozó legyen, és ez jelenben igen helyesen van így. Mert ez az osztály az, mely hazánkban s kivált a vidékeken legnagyobb politikai műveltséggel bír, s ez is a nép helyes felfogását bizonyítja, melyet ugyan nagyon szeretnének tévutra vezetni olyan képviselők, kik szeretnék megmételtyezni a népet az által, hogy, felhozva a democratiát szidják, mindazt, mi önnézetük szerint nem democraticus, és pedig — egy képviselő ur igen helyesen jegyzé meg — ugy szidják, hogy a helyett, hogy tisztá inget adnának arra, ki avval nem bír: a tisztát is be kívánják mocskolni, és így tévutra vezetik gyakran jóhiszemű választóikat.

Azonban e baj még akkor mutatkoznék legnagyobb mérvben, ha megbocsáthatlan könnyelműségnél fogva a képviselő-választási census a jelenleginél történetesen lejobb szállíthatnék s azután, ha akadnának oly népboldogítók, kik az alacsony census alapján e jelszóval: választások magatok közül valót, egy szép reggelen a vagyonos, és így miveltebb, nemesi osztályt egészen ignorálva, megtöltenék az országház termeit oly képviselettel, mely a parlamentarismusnak még alpháját sem ismerni; ez lenne aztán az önök által elvetett magvának egyik gyümölcse.

Meglehet hogy e választási census megváltoztatása alkalmával ismét hallani fogunk hangzatos phrasisokat, hogy le kell azt szállítani, a democratia nevében; legyen mentül több választó stb.

E phrasis-gyártókat azonban épen a democratia nevében vagyok bátor arra figyelmeztetni, hogy látták-e a közelmúlt időben Erdélyben lefolyt választásokat, midőn a szebeni gyűlésre küldötték a követeket? . . .

Le volt itt szállítva a census, de a választó polgároknak mindegy volt, akárki az ördög menjen is a gyűlésbe, csak olyan legyen, ki nem magyar, azaz közülök való, és a ki a magyar tulajdonosok érdeit, legelőit, regaléját törvényhozás utján elrabolni igéri.

Ment-e azután a reichsrathba, feladta volna-e az ország jogát: az csak mellékes argumentum volt.

Ily szellemű parlamentnek és még vészesebbnek, mert nagyobb és erősebb lenne, oly szépen hintenék el magvát a democratia nevében az áldemocratia kedvéért az illetők, hogy azután aligha azt a követ, a mit százezer bolond a kutba vetne, egynehány okos ki tudná huzni, alkotmányos úton.

És mi mégis megvalljuk őszintén, hogyha az újabb választási törvényjavaslat magának az igazságügy-miniszternek befolyásával készítették el, egész tisztelettel lévén egyéni becsületessége és hazafisága iránt, s tisztelvén benne a talpig becsületes embert, ki, ha tesz, meggyőződésből tesz; de ismerve azon irányt, melyet eddigi törvényjavaslatai által követ: nem nagyon megnyugtatta nézünk a jövő elébe; mert tudjuk azt, hogy midőn a virilis szavazat került szavazás alá a hongyülésen: a saját kormánytársai által benyújtott javaslatra nem szavazott, hanem ország-világ szeme láttára a szavazás folyama alatt az országház karzatán és folyosóin időzött.

Ez eljárás, mint kormánytagtól és meggyőződés emberétől, ki azt már sokszor határozottan kimondotta az előtt, azon feltevésünknek szolgál alapjául, hogy a virilis szavazatokat, mert nem tartja elég demokratikusoknak, nem pártolja; a kormány ellen pedig, melynek tagja solidaritási szempontból nem szavazhatott, és így vélte a scyllát és charybdist leginkább elkerülhetőnek; és a feltevésben megerősít a miniszter ur által most legujabban

elkészített legelő és erdő elkülönítése iránti javaslat, melyben ugylátszik, a democratia kedvéért a magánbirtok szentsége szenved csorbát, a mi pedig a rendezett állam-életre nincsen üdvös befolyással, s ez nézetünk szerint méltányosan csak úgy történhetik, ha azok, kiknek magasabb szempontokból jónak látszik a földbirtokhoz való hozzájutást megkönnyíteni, ha azok mondom, kiknek nincs, csak oly móddal jutnak birtokhoz, hogy a hasznot élvezők, nem pedig más, fizessék ki teljes és tökéletes mértékben az ebből eredő kárt is a károsodottaknak. Mert nézetünk szerint ajándékozásra kényszeríteni senkit nem lehet, mivel a kényszerített ajándék megszűnik az lenni.

És megerősít továbbá e föltevésünkben a regalék eltörlése iránti törvényjavaslata is, mely által az eddigi korcsmatulajdont elvéve jelenlegi tulajdonosaitól, nem az iparszabadság érdekében, másokra ruházza azt.

Ily jelenségek között aggasztólag nézünk azon jövő elé, mely az új választási törvény által reánk várna. Mert ha itt is azon principiumból indulunk ki, hogy mentül többnek adjunk és nem abból, hogy az intelligentia nyerjen mentül nagyobb befolyást, meglehet, hogy oly parlamentet alkotunk, mely törvényeket hozhat ugyan, de nem magyar szellemben, és ekkor — mit az erőszak megtenni nem tudott — önmagunk ástuk meg saját nemzetiségünk temetőjét.

És ha már ily szellemü javaslat lesz beterjesztve : azon esetre, ha licitálásra kerül a dolog, meglehet, hogy az országgházban a minuendo fog megkezdődni az árlejtés s a beterjesztendő javaslat, mely a maximumot fogja képviselni, lefelé fog szállittatni, s bár tudjuk, hogy országgyűlésünkben elég derék és böles férfiak vannak, kik meggyőződésüket mindig megmondták, ha már maga a leendő javaslat kis censussal áll elő : akkor a pártban

szakadás fog támadni s a minuendo licitálók hada könnyen győz, s az álszabadelvűség készíthet magának egy újabb triumphalis portát.

Nem, uraim, nem kell nekünk nagyon alacsony census, nem kell nekünk a nagy tömeg a választásoknál, hanem kellene oly törvények, melyek nemzetünket, a magyar elem suprematiáját, a nemzeti típusnak megfelelőleg, biztossítsák hazánkban, — a mi csak akkor elérhető, ha önök hazánk nemzetiség szerinti, nagyon is összevegyült, helyzetét tekintetbe veszik.

Nem kell nekünk oly törvény, mely ha látszólag bár democraticus is, de a végén is saját nemzetünket gyengitené meg; sőt óhajtánók, ha a nevelés terjesztésére, mely alapját veti meg az ország jövőjének, zsarnoki szigorúságu törvényt hoznának, hogy mindenki tartozzék neveltetni gyermekét; s ha egyszersmind módot is nyújthatnának azoknak, hogy jövőben a haza hasznos polgáraivá fejlődhessenek. És higyük el, hogy jó iskolák, helyesen irányzott művelődés által több javát idézik elő e szegény országnak, mint ha akár milyen demokratikus phrasisokat elmondogatnak, mert a haza földje csak is azé lesz, ki a művelődés magasabb polezán fog állani.

És akkor, ha idők multával, a nép cultus lesz és a művelődés, vagyonosodás előhaladva, a belső pártviszály helyett általános törekvés fog kifejleni a megszilárdulás felé — akkor erősek leszünk, — de addig saját magunkat gyengítve, ha élkövetkezik — és élkövetkezik! — a támadás majd ellenünk: ellenségünk utját könnyítjük meg, s miért? azért mert önök a censust leszállították, a legelőket s erdőket kiosztották, — míg a hazának életképességét és véderejét nem fejlesztették ki . . .

Legvégre bajaink közé tartozik az, hogy maga a szó szoros értelmében vett conservativ elem az alsóházban

képviselve nincs. És így a felső háznak is conservatív eleme magában a képviseletben támaszra nem találva, hasztalan követni ott a mérséklő irányt, mert az az országoknak üdvösebb és megfontoltabb intézmények megalkotására semmi befolyással sem bír, s usznia kell az árral, ha önmagát elsodortatni nem akarja. Így, nem lévén magában a nemzet képviselétében semmi pártja, melyre támaszkodhatnék, csak igent mondogat.

De a felsőházban lévő conservatív elemnek politikai szabad működése a nemzetben, ez indokon kívül, még annál fogva is gyanút keltő, mivel az ultramontanizmussal áll szövetségben, mely szövetség, ha a politika színterére kilépne, okvetlen el kellene hagyniok az egyház dolgait a párttusából.

Mint mondók, az alsóházban nincs conservatív elem; mert ha a Deákpártot tekintjük, az mindenesetre reformer irányu s maga a vezér is a szó legnemesebb értelmében vett democrata, egy nagy whig vezér, ki a haladást képviseli.

Deák iránya is csak a birodalom és monarchismus fenntartásának tekintetében képviseli a conservativismust, a belreformok terén nincs az az oppositionalista, ki a szó valódi értelmében szabadelvűbb legyen Deáknál; ő a conserválást meggyőződése egész mélyéből, megtörhetlen hazaszeretetének egész erejéből csak is a kiegyezkedési alapokra irányozza; és így azon sajátságos helyzetben vagyunk, hogy azok, kik magokat kiváltságolt szabadelvűeknek vallják és folyton a közjogi alapok megváltoztatására töreknek: az általuk ezért folytonosan intézett támadások által maguk legnagyobb meggátolói a reformok haladásának; azok pedig, kik óhajtanák a reformokat és a közjogi alapokat, épen mint azok biztosítékait védik: nem szabadelvűekül tekintetnek sokak által, kik az ügyet mé-

lyebben vizsgálni, e jelenség szövedékeit átértetni nem szakasztván magoknak elég időt, az országházban és pártlapokban elmondott hangzatos phrasisoknak felülnek.

Pedig a Deákpárt összes conservativismusa csak annyiban áll, a mennyiben a nemzet részére a békés haladhatás alapját biztosítani akarja, mert a régi conservatív párt, ma már hazánkban, mint politikai tényező, nem létezik.

Kitünő egyéniségei vannak, megtették a nemzetnek szolgálataikat, azon nehéz időközben, midőn Schmerling boldogító korszakát éltük, az által, hogy ez alkotmányos frakku charlatan megbuktatására segédkezet nyujtottak, és ez időben valóban sorsunk jobbrafordultának fontos tényezői voltak.

Később azonban e szolgálataik végöket érték, azon rohamosan bekövetkezett események folytán, midőn a poroszok Németországból kitaszítva Ausztriát, a sulypont Buda-Pestre helyeztetett át s a trón maga eltért azon útról, melynek védelmében ők feláldozták népszerűségöket.

Elveszték akkor támaszpontjukat fent úgy, mint alant.

Ha azonban az egyesült ellenzék önmagában megszolvá s a balközép átlátva küzdelme sikertelenségének hazánk felvirágzására nézve vészes voltát, kezét fog a jobboldal nagy részével: akkor mérséklő szerepek megint előtérbe léphet, s bár ha nem is a kormánypadokon, de a haza javának ez általi előmozdítására, újból terök nyílik.

Más körülmények közt, más korban ugyan s nem a visszahatás — mely bűn volna — hanem a sebes mozgalomnak mérséklése utján, szép szerep vár reájok.

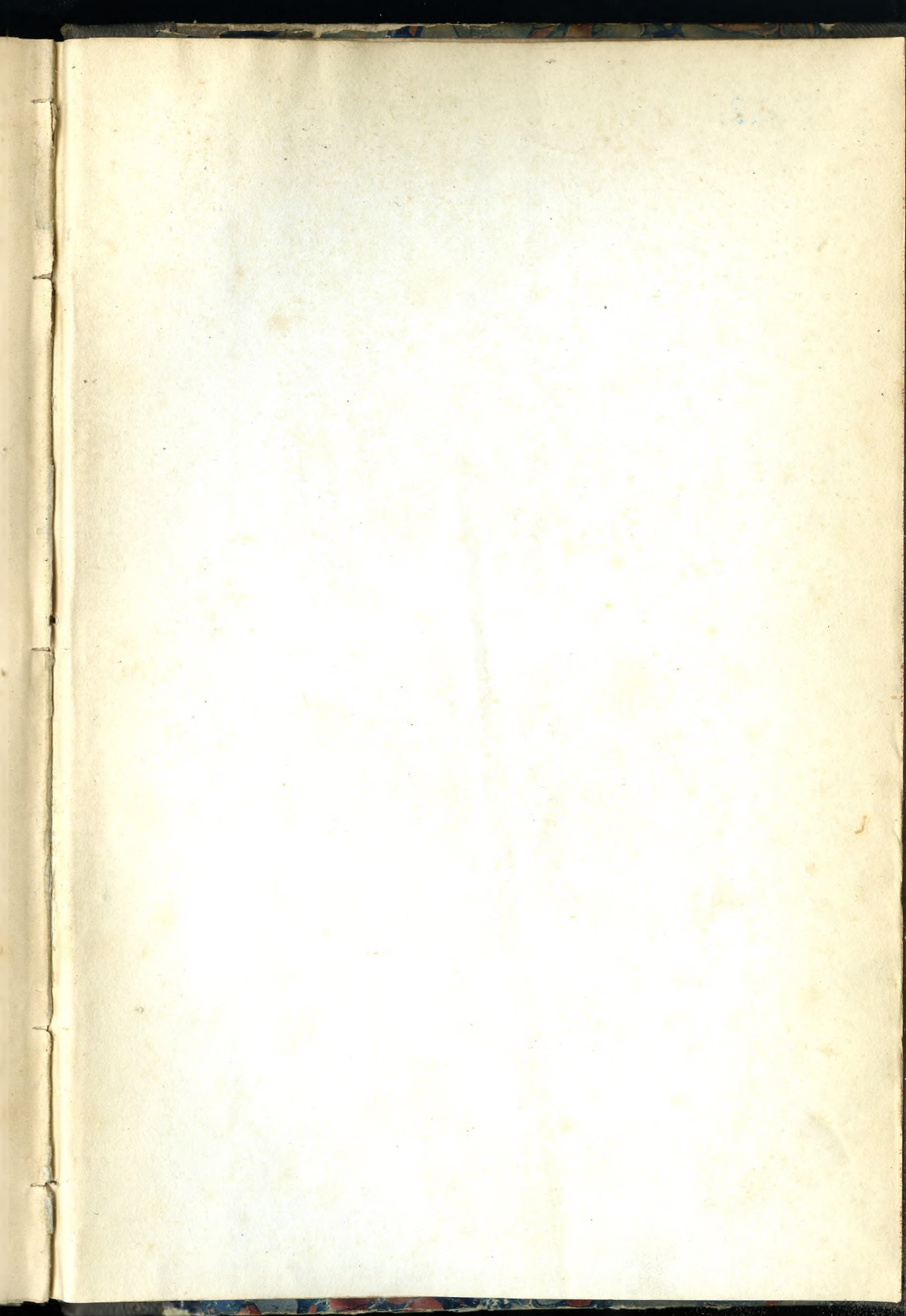
Vagy ha a baloldal megtartja a közjogi alapokat megtámadó irányát és többségre vergődik a parlamentben: újra szükség lesz olyan férfiakra, kik feláldozva enmagokat, a végfölbomlás meggátlására a meredélyen alá rohanó nemzet elébe egy „megállj“-t kiáltanak, s

ekkor, mint átmenetiek, előkészíthetik újra a jelenlegi többség útjait.

Ő nékiek pedig a nemzet újra azt fogja kiáltani : „A mór megtette kötelességét, a mór elmehet!“ . . .

Dⁿ BALLAGI GÉZA.

Nyomatott Stein Jánosnál, az ev. ref. collegium betűivel.

2012

2002

